

Akademikerekspllosionen:

Den ideologiske uddannelsespolitik

Professor Jørgen S. Dich kræver planlægning af tilgangen til de højere uddannelser.

Uddannelseseksplosion er ikke et specielt dansk fænomen. Det er internationalt – i hvert fald i den liberale del af verden. I lande med centraldirigeret økonomi omfatter planlægningen derimod også adgangen til den højere uddannelse.

Den populære opfattelse i de forskellige lande samstemmer deri, at denne eksplosion er et gode. Man påstår, at den er nødvendig, for at vi kan fortsætte den økonomiske udvikling, som vi har nydt godt af i de sidste hundrede år. Dette til trods for at udviklingen er sket i en periode, hvor antallet af akademisk uddannede har været meget begrænset – dette gælder også udviklingen i de sidste 10–15 år. Man lader sig heller ikke påvirke af, at troen ikke er bekræftet fra sagkyndig side. Tro er sværere at flytte end bjerge.

Ikke mindst når den har så dybe rødder som i dette tilfælde: den lavere middelstands trang til at børnene i hvert fald bevarer forældrenes plads på den sociale rangstige og helst kravler et par skridt højere – og med velstandens stigning og uddannelsens billiggørelse er det blevet lettere at kravle.

Ideologi og uddannelse

For at få andre til at betale for de fordele, man selv har, må man skabe en ideologi om fordelenes samfundsgavnighed. Sådan en ideologi er skabt og har nået sit mål: skatteyderne betaler uden at knurre.

Selvom man på grund af manglende undersøgelser ikke kan udtale sig med fuldstændig sikkerhed, så synes dog alt at tale for, at den nuværende uddannelsespukkel på de »frie« områder (psykologi, sociologi, humaniora og statskundskab) vil overstige den forventede offentlige og private efterspørgsel, således at resultatet bliver overproduktion og arbejdsløshed.

Denne udvikling vil medføre store finansielle og national-økonomiske tab. Det er et klart tab (både samfundsmæssigt og for skatteyderne) hvis personer med en uddannelse, der har kostet 2–300.000 kr. skal anvendes til arbejde, hvor denne uddannelse ikke er nødvendig.

En sådan udvikling vil også føre til menneskelige tragedier. Det må virke meget frustrerende at se 6–7 års arbejde spildt. Når man på en række andre områder inden for det sociale felt i stigende grad tager menneskelige hensyn – sætter »mennesket i centrum« – er det inkonsekvent, at lukke øjnene for de truende problemer for akademikernes vedkommende. Forebyggelse er også et ledende ord inden for socialpolitikken. Hvorfor skal det ikke også finde anvendelse på dette område?

Den ensidige uddannelseseksplosion i de såkaldte frie fakulteter har fået Svenska Dagbladet til at skrive: »Indirekte at

tvinge flertallet til en så ringe målrettet uddannelse, som de frie fakulteters, er et udtryk for bristende ansvarsfølelse, den kan nærmest rubriceres som forførelse af ungdommen.« I en artikel om akademikere og arbejdsmarkedet skriver SACO-Tidningen i nr. 3 – 1970:

»Om det er ukendskab til arbejdsmarkedet eller ligeegyldighed for ungdommens fremtid, som bestemmer de ansvarliges »laden stå til politik«, kan være det samme. I begge tilfælde rammer ansvaret dem lige hårdt.«

Den svenske akademikersammenslutning SACO har set de truende vanskeligheder i øjnene og er begyndt at træffe foranstaltninger overfor den overproduktion, der skyldes den allerede indtrådte tilgang, som ikke lader sig ændre. Man opretter en arbejdsløshedsforsikring for akademikere og en arbejdsanvisning, der er indstillet på at løse de specielle anvisningsproblemer for akademikere. Endvidere søger man at få studenterne til i stigende grad at indstille sig på at søge beskæftigelse uden for statens og kommunens tjeneste og til at få arbejdsgiverne til at ændre deres holdning til ansættelse af akademikere med anden uddannelse end den for erhvervslivet traditionelle (jurister, ingeniører og driftsøkonomer). Men foranstaltninger af denne art løser ikke spørgsmålet i det lange løb.

Planlæg tilgangen

En planlægning af *tilgangen* baseret på samfundsmæssige vurderinger er derfor efter min mening en nødvendighed.

Den vil møde modstand, og pressen vil hyle op, men jeg kan ikke tænke mig, at det ville medføre store politiske forskydninger, hvis en stærk regering tog en sådan planlægning op, selv om den gik imod den herskende middelstandsideologi. Der er næppe mange grænsevælgere i dette spørgsmål.

Hvis jeg har ret heri, er der ingen grund til politisk frygt, og i så fald er der åbnet politiske muligheder for en forsvarlig løsning omfattende en planlægning af selve tilgangen.

Spørgsmålet er for stort både finansielt, økonomisk, menneskeligt og politisk til, at det holdes uden for planlægningen for i stedet at blive bestemt af populære slagord. Problemerne løser ikke sig selv. De bliver blot større jo længere de holdes flydende. Derfor mener jeg, at regeringen bør nedsætte et ekspertudvalg udelukkende bestående af økonomer, der søger at give en analyse af hele dette store og komplicerede problem. Senere kan så andre udtale sig ud fra andre synspunkter og dermed forberede spørgsmålet til regeringens afgørelse. Men hvis regeringen giver op, vil det ikke blot svide til skatteyderne, men kan også få andre og uforudseelige konsekvenser.

Værdifuld konkurrence

Udbudet af akademisk arbejdskraft var i 1960'erne på så at sige alle områder betydeligt mindre end efterspørgslen.

Men vil det fortsætte i 1970'erne?

De nærmeste år formentlig nok, men det bør siges allerede nu, at på mange områder vil nye kandidater skulle finde deres beskæftigelse under konkurrenceforhold, som ikke har været kendt i 1960'erne, da kandidater i mange tilfælde var ansat før den endelige eksamen.

Sådanne konkurrenceforhold vil jeg anse for værdifulde, men derfra og til en overproduktion med arbejdsløshed blandt grupper af akademikere er ikke langt.

Det er bemærkelsesværdigt, at jeg et par gange i efteråret fra studerende har fået spørgsmål, der kort kan gengives: Tør De vedblivende tage ansvaret for at lade så mange unge begynde på uddannelser, hvor fremtidige beskæftigelsesmuligheder er så usikre?

Ud fra en liberal og demokratisk tankegang vil man sige – som det er sagt så ofte i 1960'erne – at samfundet må give mulighed for, at enhver kan få den

uddannelse, han eller hun har lyst til – og så har man i særlig grad tænkt på de højere uddannelser – og forsømt de faglige uddannelser, der burde have haft og nu i begyndelsen af 1970'erne vil få bedre indhold og større perspektiv.

Men set ud fra et socialt og demokratisk synspunkt bør man nok også tænke på, hvilke muligheder der er for at finde beskæftigelse med den erhvervede højere uddannelse. Det er ikke blot den samfundsøkonomiske indsats, jeg tænker på, men fuldt så meget det frustrerende i at have ofret adskillige ungdomsår på en uddannelse, der måske ikke bliver anvendelse for. Uddannelsen giver nok i sig selv værdier, som ikke kan mistes, men man vil normalt også gerne kunne udnytte en uddannelse til andet end personlig udvikling.

Det er ikke utænkeligt, at ovennævnte liberale og sociale synspunkt kan kombineres gennem et smidigere uddannelsessystem, hvor man gradvis bygger sin uddannelse op til det niveau, man kan finde anvendelse for – eller have lyst til. Men det tager tid at smidiggøre ud-

dannelserne – og derfor rejser sig i dag spørgsmålet, om det er rigtigt og forsvarligt at lade så mange begynde uddannelser, der er langvarige og afsluttes på så højt et niveau, at der kan sættes spørgsmålstegn ved beskæftigelsen af de mange uddannede.

Vi ved, at prognoser er vanskelige, og at forudsætninger for prognoser ofte ændres; vi ved også, at planlægning af, hvor mange der bør uddannes, er vanskelig – men at lade problemerne ligge vil jeg finde forkert.

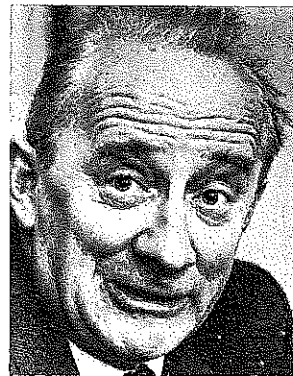
Det er derfor min hensigt at indkalde repræsentanter for de studerende, for kandidater, for universiteter og eventuelt andre til en drøftelse af problemerne, i første række for at få meninger og synspunkter frem og derigennem få grundlag for at overveje, hvilke skridt det yderligere vil være rigtigt at tage.

Af direktør Arne Lund, Dansk Arbejdsgiverforening

Omlæg uddannelsesstrukturen

For så vidt angår de universitetsuddannede akademikere, kan der næppe være tvivl om, at den offentlige sektor i en lang årrække fremover stadig vil være hovedaftageren. Den voksende tendens i de senere år til beskæftigelse af universitetsuddannede akademikere i erhvervslivet vil dog formentlig accelerere. Det er i øvrigt min opfattelse, at der – og her taler jeg stadig om universitetsuddannede akademikere – uddannes for mange på en forkert måde. Hvis der ikke meget snart træffes foranstaltninger til

omlægning af uddannelsesstrukturen, således at der gives tilbud om kortere uddannelsesforløb, som dels tilfredsstiller behovene inden for den offentlige sektor, hvor mange universitetsuddannede i dag er overkvalificerede til deres job, og som dels i særlig grad vil kunne imødekomme behovene inden for erhvervslivet, kan jeg ikke se andet, end at en adgangsbegrænsning står for døren ved universiteterne. Lad mig føje til, at spørgsmålet om kortere uddannelsesforløb ikke blot angår mulighederne for at

tilfredsstille den offentlige sektors og erhvervslivets behov, men også i allerhøjeste grad angår et presserende behov for at hjælpe de studerende, der strandes i deres studier, fordi de ikke er i stand til at gennemføre de lange uddannelsesforløb.

Om de kortere uddannelser skal indrettes inden for universiteternes rammer eller ved højere skoler uden for universiteterne, er et underordnet spørgsmål.